

scandalo; nam illud moraliter loquendo est magnum signum enormis percussiois et sacrilegii, ut ex dict. c. Cum illorum, colligitur. Denique prudens hoc arbitrium, de quantitate percussiois, juris interpretes communiter dicunt commissum esse Episcopo vel iudici, quod censeo verum in foro exteriori et ut declaratio illa authentice fiat; in interiori autem fieri potest a viro prudente et docto; nam hoc magis pendet ex prudentia et doctrina, quam ex jurisdictione. Et juxta illam declarationem potest quilibet confessarius iudicium ferre in illo foro; imo ei proprie commissum est hoc iudicium in tali foro, quatenus clavem scientiæ habere debet, atque ea uti ubi necessarium fuerit.

SECTIO II.

De excommunicationibus ipso jure latis, et reservatis Papæ in antiquioribus libris Decretalium.

1. *Prima excommunicatio ex cap. Quærenti, de Offic. deleg.* — Prima harum excommunicationum affertur a Navarro ex c. Quærenti, de Offic. delegat.; ubi excommunicatio lata a a delegato Papæ in eum, qui rei judicatæ parere contemnit, post annum transactum manet Papæ reservata. Sed illa non est censura a jure, sed ab homine; ferri enim supponitur a iudice delegato; neque illa est propria reservatio, sed cessatio jurisdictionis seu officii. Statuit enim ibi Pontifex, ut suus delegatus post latam sententiam possit per annum jurisdictionem exercere in ordine ad sententiæ executionem; et inde fit, ut intra illum annum possit a censura a se imposita absolvere, non vero ultra illum, quia jam non est iudex, ideoque iudicatio solum manet in delegante, qui fuit Summus Pontifex.

2. *Secunda ex cap. Ad falsariorum, de Crimine falsi.* — Secunda excommunicatio affertur ab eodem Navarro ex c. Ad falsariorum, de Crimine falsi, ubi fertur censura excommunicationis in falsarios litterarum Pontificalium. Verumtamen illa censura, prout in illo capite fertur, non est Summo Pontifici reservata; prout vero in Bulla Cænæ Domini reservata est, superius est a nobis exposita, cum dicto cap. Ad falsariorum. Et quoad degradationem, quæ ibi propter hoc crimen fieri præcipitur, infra suo loco declarabitur.

3. *Tertia ex cap. Dura, de Crimine falsi.* — Tertiam excommunicationem affert idem auctor ex cap. Dura, de Crim. falsi, § Adjicientes. Sed illo loco non fertur excommunicatio ipso

jure, sed præcipitur promulgari ab Episcopis contra eos, qui litteras falsas Apostolicas habentes, intra viginti dies eas non destruunt aut resignant. Quam excommunicationem tales personæ non incurrunt, donec promulgetur; postquam autem contracta est, Papæ reservata manet. Imo indicat Panormitanus ibi, num. 9, necessarium esse, ut iudex specificè ferat excommunicationem contra talem personam habentem falsas litteras. Sed, licet hoc possit esse necessarium ad alios effectus, tamen ad incurrendam talem excommunicationem non requiritur, sed satis est, quod sententia generalis feratur in omnes, qui tales litteras habuerint et intra viginti dies illas non abdicaverint. Quod adeo est expressum in illo textu, ut non potuerit Panormitanus contrarium sentire, sed, cum ait necessarium esse specificè ferri excommunicationem contra talem, intelligit ratione delicti, non ratione personæ, id est, contra sic delinquentem, non vero contra Petrum vel Paulum nominatim. Postquam vero excommunicatio sic lata est, si contrahatur, ejus absolutio manet Papæ reservata. Atque ita reservatio potius lata est ipso jure, quam excommunicatio, quod non est singulare in hoc casu.

Excommunicatio contra sacrilegos rerum Ecclesiæ fures declaratur.

4. *Cap. Conquesti, de Sentent. excomm.* — *Incurraturne ipso jure excommunicatio hæc.* — Similis modus excommunicationis et reservationis invenitur in cap. Conquesti, de Sent. excomm., ubi præcipit Pontifex quosdam sacrilegos denunciari excommunicatos, et non absolvi, donec cum litteris suorum Prælatorum veritatem continentibus Apostolico se conspectui præsentent. Circa quem textum nonnulla declaranda occurrunt. Primum est, an illa excommunicatio ipso jure incurrat. Et ratio dubitandi est, quia in eo textu dicitur: *Eos excommunicatos denunciatis*; aut enim verbum illud, *denunciatis*, in rigore est sumptum, prout idem significat quod *publicetis*, aut sumitur latius, prout interdum dicitur de ipsa prolatione vel promulgatione excommunicationis; si sumatur priori modo, supponit excommunicationem aliunde contractam ante illius decreti constitutionem; nam denunciare hoc modo non est excommunicare, ut constat ex c. Pastoralis, § Verum, de Appellat., nec talis pronuntiatio vere profertur, nisi de jam excommunicato. Si

autem verbum *denunciandi*, sumatur secundo modo, Pontifex non excommunicat, sed præcipit Prælato, ut excommunicet; non ergo excommunicatio illa a jure lata est, sed ferenda ab homine.

5. *Prima sententia.* — Circa hoc Glossa ibi refert sententiam Hugonis, hos sacrilegos non esse excommunicatos ipso jure, sed excommunicandos. Nam in cap. ultim. de Furtis, quidam, qui calicem Ecclesiæ furatus fuerat, si non est respersus infamia publica, post peractam pœnitentiam congruam et satisfactionem dicitur admittendus ad Ordines, si alias sit idoneus, et nulla prærequiritur absolutio a censura. Ubi supponi videtur, nullam excommunicationem incurrisse. Et in cap. Conquestus, de Foro comp., dicitur, invasores rerum Ecclesiæ anathemati supponendos esse donec satisfaciant; non ergo sunt ipso jure anathematizati; ergo cum in dicto cap. Conquesti, præcipit Pontifex, ut hi sacrilegi excommunicati denuncientur, recte intelligitur, id est, excommunicentur publice et nominatim; non est enim hæc significatio et interpretatio ab illius verbi proprietate aliena. Potestque a simili confirmari ex cap. Tua nos, de Sentent. excomm., ibi: *Ex quo sunt per sententiam publicati*, quod significat, ut infra videbimus, id est, excommunicati et publicati; nam, quia per sententiam utrumque fieri solet, et ultimum est publicatio, ideo illo unico verbo solet aliquando utrumque comprehendere, præcipue quando per jus aliquid statuitur, quod usque ad denunciationem non est habiturum effectum, qualis est reservatio, de qua est quæstio in dict. cap. Conquesti, et cap. Tua nos, ut dicitur.

6. *Vera sententia proponitur, textibusque in contrarium satisfi.* — Nihilominus communis opinio est, excommunicationem illam, de qua est sermo in dicto cap. Conquesti, ipso jure incurri. Ita Glossa ibi, quam sequuntur Panormitanus et alii interpretes. Dico autem excommunicationem, de qua ibi est sermo, quia non de omni sacrilegio, nec de omni furto rerum Ecclesiasticarum affirmant dicti auctores habere annexam excommunicationem ipso facto, sed solum de illo sacrilegio, in quo concurrunt circumstantiæ expressæ in illo cap. Conquesti, scilicet, quod sit violenta confractio Ecclesiæ, ejusque spoliatio, et ita conciliant caput hoc cum aliis, quæ prior sententia afferebat; nam in cap. ultimo de Furtis, est sermo de quodam simplici furto facto in Ecclesia, quale est furtum unius

calicis; longe autem diversum delictum est confringere et spoliare Ecclesiam; ex cap. autem Conquestus, de Foro competent., solum colligitur non omnem furem rerum Ecclesiæ esse ipso jure excommunicatum; quod etiam constat ex cap. Indigne, 12, quæst. 2; non vero quod nullus sacrilegus confractor et spoliator Ecclesiæ excommunicatus ipso jure sit.

7. *Quo jure excommunicatio hæc in sacrilegos fures feratur.* — *Prima opinio.* — Quod si inquiratur, quo jure sit lata hæc excommunicatio, quidam dicunt, non ferri in illo cap. Conquesti, sed supponi. Ita Navarrus, non tamen affert aliud prius jus, quo hæc excommunicatio lata sit, cum tamen illud sit necessarium. Glossa vero ibi eandem opinionem indicans citat cap. Canonica, 41, quæst. 3, et cap. Omnes Ecclesiæ, 47, quæst. 4, quæ, vel parum, vel nimium probare videntur. Nam in priori verba sunt: *Ecclesiarum Dei violatores auctoritate Dei, et iudicio Sancti Spiritus a gremio sanctæ matris Ecclesiæ, et consortio totius Christianitatis eliminamus.* Quæ verba, aut probant omnes sacrilegos in Ecclesiam esse ipso jure excommunicatos, aut nihil probant. Unde Hugo et Archidiacon. exponunt, ibi non ferri excommunicationem ipso jure, sed dari formam, qua excommunicandi sunt hujusmodi violatores, quando oportuerit. Alii, ut patet ex Glossa ibi, putant illud Concilium excommunicasse violatores quosdam Ecclesiarum, qui tunc temporis erant, quos Turrecremata, et alii, fractores et spoliatores Ecclesiarum fuisse aiunt; sed non constat, quia canon ille non extat in Concilio Arausican. cui tribuitur. Cumque illud fuerit provinciale, multo minus constat pœnam illam pro tota Ecclesia, et in perpetuum tulisse, aut eo sensu fuisse receptam.

8. Aliud vero cap. ita habet: *Omnes Ecclesiæ raptores atque suarum facultatum alienatores a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizamus, etc.* Quæ verba sunt Lucii Papæ in epist. decretali, et si excommunicationem continent ipso jure, ut præ se ferunt, non tantum fractores (ut gratis Glossa ibi exponit), sed omnes, qui res Ecclesiæ rapiunt vel alienant, comprehendit; nam verba generalia sunt, et ex ipsa epistola constat sermonem esse de quocumque, qui res vel pecunias Ecclesiæ aufert, fraudat et rapit. Ibi autem non habetur verbum *anathematizamus*, sed participium *anathematizatos*, scilicet, *omnes hujusmodi raptores anathematizatos* Aposto-

lica auctoritate pellimus et damnamus. Quæ verba in idem redeunt, et in rigore significant excommunicationem latam; tamen, quia non est usu recepta, possunt exponi, ut non censeatur ipse Pontifex anathematizare, sed anathematizationem approbare si fiat, et declarare eos esse dignos tali pœna. Et potest hæc expositio suaderi, tum quia ibi Pontifex non condit leges, sed solum doctrinam tradit, tum etiam quia ibi extendit illam doctrinam ad omnes consentientes, quos tamen nullus dicet esse excommunicatos.

9. *Secunda opinio.* — Potest ergo dici, excommunicationem illam latam esse ipso jure a Joanne P. in c. Quisquis, 17, quæst. 4, cujus verba sunt: *Si quis domum Dei violaverit, et aliqua sine licentia illius, cui commissa esse dignoscitur, inde abstulerit, donec in conventu admonitus satisfaciatur, sciat se communionem esse privatum.* Quæ forma verborum aperte continet censuram ipso jure latam, et videtur esse contra fractores et raptores Ecclesiarum; propriissime enim dicitur violare Ecclesiam juxta subjectam materiam, qui muros vel fores ejus infringit, ut eam violet; ergo hic textus videtur convincere, propter tale crimen esse impositam ipso jure. Quod autem potest in dubium venire solum est, an verba illa, *Sciat se communionem privatum*, contineant excommunicationem majorem, prout nunc est in usu, vel aliquam minorem excommunicationem, seu separationem tantum ab usu Eucharistiæ. Et ratio dubii oritur ex ipsomet textu; nam subjungit: *Si vero post secundam et tertiam conventionem coram Episcopo satisfacere detrectaverit, sacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut secundum Apostolum nemini fidelium miscetur;* ergo prior illa excommunicatio non separabat eum a communionem fidelium; ergo non erat excommunicatio major. Deinde in versiculo sequente expresse est sermo de his, *qui infringunt monasteria et loca Deo dicata, et Ecclesias, et deposita, vel alia quælibet inde abstrahunt;* de quibus tamen subjungitur: *Velut sacrilegi canonice sententiæ subigantur,* ubi videtur illa, *canonica sententia*, referri ad excommunicationem majorem, de qua proxime sermo fuerat; et tamen solum injungi præcipitur; ergo juxta communem interpretationem ex hoc loco non colligitur excommunicatio major ipso facto incurrenda.

10. *Tertia et communis sententia.* — Quapropter aliter potest defendi communis sententia, si dicamus, hæc excommunicationem

ferri a Summo Pontifice in ipso cap. Conquesti; nam cum præcipiat aliquid, quod excommunicationem latam supponit, et non inveniatur priori jure lata, necesse est, ut ab ipsomet Pontifice virtute et implicite feratur; ita ut sensus sit, *excommunicatos nunciatis*, quia ego ex nunc illos excommunico. Potestque hæc expositio ex aliis similibus formulis ferendi censuram declarari; sæpe enim dicunt jura: *Qui hoc fecerit, noverit se excommunicatum.* Ubi necessario subintelligitur, *quia per hanc legem excommunicatur.* Item dici solet: *Cum eo qui hoc fecerit, alii non communicent*, utique quia per ipsum cano-nem sic loquentem excommunicantur. Sæpe item excommunicatio fertur quasi præsuppositiva, ut quoties fertur per verba pertinentia ad effectum, vel ad aliquid posterius ipsa censura; ergo eodem modo possunt exponi prædicta verba cap. Conquesti. A qua interpretatione non videtur discordare Abbas antiquior, quem junior sequitur et refert. Fateor quidem priorem expositionem esse probabilem, juxta quam hæc censura non est ipso facto lata. Quia vero communis opinio est in contrarium, ab ea discedendum non est, licet talis excommunicatio major non censeatur lata in aliis antiquioribus juribus, sed in illomet cap. Conquesti, juxta ultimam interpretationem, videtur ipsis verbis accommodata. Nam licet illud verbum *nunciatis*, respiciat actionem per hominem exercendam, tamen in rigore et proprietate sumptum indicat talem actionem, quæ excommunicationem supponit; non potest autem certo supponi, nisi ab ipso jure lata sit.

11. *Quæ ob crimina excommunicatio hæc contrahatur.* — *Fractio et spoliatio quæ sufficienti ad peccatum sufficienti ad hanc censuram.* — *Dubium.* — *Resolvitur.* — Unde fit illam excommunicationem non extendi ultra delictum sacrilegii in eo textu expressum, in quo etiam Glossa, et Abbas, Antoninus, Cajetanus, Navarrus, et alii conveniunt. Superest vero explicandum, quale sit delictum in eo textu expressum, propter quod illa excommunicatio imponitur. Nam Pontifex non declarat illud, sed dicit, *memoratos sacrilegos excommunicatos nunciatis*; se igitur refert ad narrationem factam per hæc verba: *Quasdam Ecclesias violenter confregerunt, easque spoliare minime dubitarunt.* Ubi duæ actiones continentur, fractio Ecclesiarum et earumdem spoliatio. Dubitari ergo potest, an utraque sufficiat ad hanc excommunicationem incur-

rendam. Nam si utraque simul fiat, res constat, quia in illis sacrilegis illa fuit sufficiens causa. Et in unaquaque illarum actionum illa quantitas sufficiet ad censuram, quæ ad peccandum mortaliter in materia sacrilegii talis sit, quia non possumus certiore regulam præscribere ex natura rei, et textus aliam non constituit. Quapropter non est necessarium, ut Ecclesia spoliatur omnibus bonis, quæ in ea sunt, nec quod contractio sit enormis, sed nomine spoliationis quælibet rapina, vel furtum grave intelligendum est. Per contractionem autem quævis violenta apertio Ecclesiæ, sive rumpendo murum, sive seras confringendo. Sed quid si nulla illarum actionum per se sumpta sit peccatum mortale, ex utraque autem consurgat materia sufficiens ad sacrilegium grave? eritne illa sufficiens causa talis censuræ? Respondeo non videri casum moraliter possibilem. Nam in primis necessarium est, ut contractio sit sufficiens ad ingressum; hæc autem semper est gravis injuria Ecclesiæ, ideoque sufficiens ad peccatum mortale.

12. *Num per unam illarum actionum sufficientem ad mortalem, censura hæc incuratur.* — *Frangens seras sacristiæ contiguae Ecclesiæ, incurrit c. Si civitas, de Sent. excomm., in 6.* — *Non incurrit si sacristia sit discontinua.* — *Aperiens per artem fores Ecclesiæ an incurrat.* — *An sufficiat Ecclesiæ fractio sine spoliatione ad hanc censuram.* — *Navarr. rejicitur.* — Difficultas vero superest, utrum, si tantum una illarum actionum sit peccatum mortale, et alia vel sit levis, vel omino non fiat, incuratur hæc censura. In quo dubio in primis si spoliatio etiam gravis fiat sine fractione, omnes fatentur non esse sufficientem causam hujus censuræ. Ita tenet Gloss. ibi referens Hugonem, et sequitur Parnormit., num. 2, et Antoninus, Cajetanus, Navarrus supra citati, et communiter Summistæ, et colligitur sufficienter ex cap. ult. de Furtis, et c. Conquestus, de For. comp., supra citatis et declaratis in hunc modum. Ex qua doctrina sequitur primo non satis esse frangere arcam, in qua res Ecclesiæ continentur, quia arca non est Ecclesia, nec pars Ecclesiæ. Minusque sufficiet frangere calicem, aut rumpere vestem sacram ad occultius asportandam illam. Idemque dicendum est, si imago Crucifixi, vel alia similis frangatur, vel in injuriam, vel furti causa; nam illa non est materia hujus censuræ, quidquid sit de aliis legibus. Sufficiet tamen, ut opinor,

frangere seras sacristiæ, vel muros aut tectum ejus, etiamsi exteriores fores Ecclesiæ, et reliquæ partes ejus non confringantur, quod mihi erit indubitatum, si sacristia sit contigua Ecclesiæ, quia tunc in rigore venit nomine Ecclesiæ. Quod optime probatur arg. c. Si civitas, de Sent. excomm., in 6, ubi cum interdicitur Ecclesia, illius nomine dicitur venire capella, vel cæmeterium contiguum Ecclesiæ. Quia lex illa licet videatur versari in materia odiosa, utpote interdicti et pœnali, fertur in favorem interdicti et clavium Ecclesiæ. Eadem autem ratio cum proportione in præsentem locum habet, nam hæc etiam lex est in favorem Ecclesiæ et rerum sacrarum; et ideo etiam nomen Ecclesiæ extendendum est, ut illum locum comprehendat. At vero si sacristia esset disjuncta ab Ecclesia, non censeo esse admittendam extensionem, quia neque in rigore vocis, neque in jure habet fundamentum, et semel facta, nullum haberet certum terminum, sed quantumcumque esset distans locus, in quo vestes et vasa sacra custodirentur, fractio ejus censeretur hic comprehensa, quod verisimile non est. Tandem de hac actione inquiri potest, an necesse sit fieri per vim, vel sufficiat fieri per artem, ut, v. gr., si fores Ecclesiæ, vel seræ ejus non frangantur, sed aperiantur vel alia clavi simili, vel adultera, an id satis sit ex hac parte ad incurrendam hanc censuram. Videtur enim perinde esse; et ideo extendendum esse hoc jus, quod favorabile est, ut dixi. Nihilominus Navarr. supra negat sufficere, dicitque esse sententiam omnium, a qua non oportet recedere, quia favor etiam non est extendendus ultra proprietatem verbi, præsertim cum habeat adjunctum odium seu gravem pœnam; verbum autem frangendi in rigore significat violentiam. Superest dicendum, an e converso sola hæc actio frangendi Ecclesiam sine spoliatione sufficiat ad hanc censuram incurrendam. Nam dicti auctores videntur id affirmare, maxime Cajetan.; Navarrus vero ait, etiam si quis infringat Crucifixum vel sacrarium, si nihil furetur, non incurrere hanc censuram. Quod difficile est, quia si non præcessit fractio Ecclesiæ, etiam si frangat Crucifixum et furetur, non incurret si autem præcessit fractio Ecclesiæ, si postea frangat Crucifixum, sicut etiam si comburat vestem sacram, licet nihil furetur, incurret. Quia ex parte hujus actionis non est necessarium proprium furtum vel rapina, sed satis est quocumque modo privare Ecclesiam suis bonis

vel in eis graviter damnificare; satis enim dicitur spoliare Ecclesiam, qui res ejus destruit, etiam si secum non deferat; ergo qui frangit imagines Ecclesiæ, vere spoliat Ecclesiam. Nam ad spoliandum (ut dixi) non est necesse, ut omnino omnem suppellectilem Ecclesiæ quis deferat aut destruat; satis est enim, si in parte gravi aut notabili, id fiat. Atque ita dicendum censeo solam fractionem, quæ fit ad ingrediendum in Ecclesiam, non sufficere ad hanc excommunicationem; si autem cum illa conjungatur quæcumque gravis damnificatio Ecclesiæ in bonis ejus pertinentibus ad usum officiorum, vel ad ornatum ejus, vel ad facultates, seu thesaurum illius, incurri, quia textus utitur verbo spoliandi, et illa est spoliatio, sive per furtum fiat, sive per quodcumque aliud genus injuriæ. Quare judex secularis frangens fores Ecclesiæ, ut delinquentem in ea receptum extrahat, non incurrit hanc censuram, quia, licet sit fractor, non tamen spoliator Ecclesiæ; et licet agat contra immunitatem, non tamen contra dominium (ut sic dicam) et bona Ecclesiæ.

13. *Quid nomine Ecclesiæ significetur in dict. capite.* — Sed quæres quid nomine Ecclesiæ hic intelligendum sit. Respondeo, primo, ac præcipue intelligi templa publicæ dicata et auctoritate Episcopi sacrata; hæc enim est propria significatio illius vocis, tam in jure quam in usu. Quod Navar. cum Panormit. extendit ad monasteria, hospitalia, et alia loca pia per Episcopum sacrata, arg. c. Ad hæc, de Relig. domib., in quo hæc loca æquiparantur Ecclesiis in hoc, quod non debent ad mundanos usus transferri. Privata autem oratoria, quæ solent esse in communibus domibus, et similia loca, non comprehenduntur in dict. c. Conquesti, licet in aliis antiquioribus supra citatis generalior sermo esse videatur.

14. *De reservatione hujus censuræ.* — An sit reservata ante denunciationem. — Supposita ergo hac censura, circa ejus reservationem dicendum est, post denunciationem, illam esse reservatam Papæ, sive a jure, sive tantum ab homine lata sit. Ita enim ibi dicitur: *Excommunicatos denunciatis, donec Apostolico se conspectui præsentent.* Neque hoc pendet ex priori quæstione, quia, ut dixi, non repugnat excommunicationem latam esse ab homine, et postquam lata est, manere Pontifici reservatam. Quæri vero potest, an hæc censura reservata sit ante denunciationem. Partem negantem indicat

Cajetan., dicens: *Denunciationem mandat, ac denunciati absolutionem Apostolicæ Sedi reservat;* ergo donec illa excommunicatio sit denunciata, non est reservata. Et favet textus dicens: *Excommunicatos nunciatis, et vitari faciatis, donec se præsentent.* Et idem sentit Navar. addens, non sufficere denunciationem generalem; sed ibi non loquitur in ordine ad effectum reservationis, sed in ordine ad effectum evitandi talem excommunicatum, juxta Extravag. *Ad evitanda*, ut ipse subdit. Panormit. vero ibi sentit hanc excommunicationem ipso jure etiam esse reservatam absque denunciatione. Et videtur hoc fieri probabile, supposita interpretatione verbi *nunciatis*, quam ipse Cajet. amplectitur, scilicet, ut denunciari mandetur excommunicatio, quæ jam esse supponitur; ergo pariter si non solum excommunicatio, sed etiam reservatio ejus denunciari mandatur, supponitur lata excommunicatio reservata; ergo ante denunciationem reservata est. Atque ita sensus illius textus erit, *nunciatis excommunicatos* tali excommunicatione, a qua absolvi non possint, nisi satisfaciant, et Sedi Apostolicæ se præsentent. Responderi vero potest, in illo textu non dici: *Excommunicatos nunciatis excommunicatione nobis reservata*, sed dici hoc modo, *excommunicatos nunciatis, et faciatis sicut excommunicatos arctius vitari, donec*, etc. Ubi duo præcipiuntur: primum est denuntiatio, secundum executio usque ad absolutionem Papæ, et ideo verisimillimum est hoc secundum non habere locum in ea restrictione nisi supposito primo. Cumque hæc interpretatio sit benignior, in materia odiosa est præferenda.

Excommunicatio contra incendiarios exponitur.

15. *Cap. Tua nos, de Sententia excommunicationis.* — Sitne hæc excommunicatio ipso jure lata. — Quinto loco numerari potest reservatio excommunicationis latæ contra incendiarios in cap. *Tua nos*, de Sent. excom., cujus verba sunt: *Incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam Sedem sunt mittendi.* Quæ duobus modis possunt exponi. Primo, ut verba illa, *ex quo sunt*, habeant vim causalis notæ, id est, quia sunt per Ecclesiam excommunicati, et sic supponunt ipso jure latam esse excommunicationem in incendiarios, et additur reservatio. Cui expositioni

favet, quod in illo textu æquiparantur incendiarii cum percussoribus clericorum. Item quia textus non dicit, *ex quo fuerint*, scilicet in futurum, sed, *ex quo jam sunt*; ergo necesse est intelligi per jus ipsum. Sed hic sensus communiter rejicitur, quia ibi expresse dicitur, *per Ecclesiæ sententiam*, quæ est actus hominis et non legis. Responderi vero potest, ibi non esse sermonem de sententia excommunicationis, sed de sententia promulgationis, id est denunciationis, quæ supponit personam excommunicatam. Unde est secunda sententia, hos incendiarios esse ipso jure excommunicatos, eorum tamen excommunicationem non reservari ex vi hujus textus, donec talis excommunicatio sit per sententiam hominis promulgata; ita refert Glossa ibi, et in cap. Cum devotissimam, 12, quæst. 2, et Panormitanus in dicto cap. *Tua*, id admittit quantum ad incendiarios Ecclesiarum. Secundo tamen objicitur contra utramque sententiam, quia talis excommunicatio ipso jure nec fertur in d. c. *Tua nos*, ut evidenter ex ipso constat, neque alibi lata reperitur. Nam in cap. *Pessima*, 23, quæst. 6, solum dicitur: *Excommunicetur, et si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura*; et in cap. *Si quis membro- rum*, ibidem, licet de hujusmodi incendiario dicatur: *Ab Ecclesia se privatum agnoscat*, quæ verba videntur significare excommunicationem ipso jure, tamen statim subditur: *Si post secundam et tertiam correctionem se non emendaverit, tanquam ethnicus et publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.* Quæ verba ultima significant excommunicationem majorem ferendam et non latam. Unde priora videntur indicare interdictum ab ingressu Ecclesiæ, de quo suo loco. Nullo ergo alio jure invenitur lata excommunicatio contra incendiarios generatim sumptos.

16. *Num incendiarii Ecclesiarum sint ipso jure excommunicati.* — De incendiariis vero Ecclesiarum in particulari citari solet cap. In litteris, de Raptoribus. Sed non probat; nam in eo solum dicitur, quemdam incendiarium Ecclesiarum in mortis articulo constitutum, fuisse per quemdam Capellanum suum a sententia anathematis absolutum; non vero dicitur ibi illum contraxisse illud anathema ipso facto. Imo in illo verbo *sententia*, indicatur fuisse illam excommunicationem latam per sententiam hominis. Melius quidem hoc ostendit Glossa in dict. cap. *Tua*, ex cap.

Conquesti, proxime tractato; nam incendiarii Ecclesiarum revera sunt fractores et spoliatores earum; et hoc titulo probabilissimum mihi est illos esse excommunicatos ipso jure per cap. Conquesti, quam sententiam esse communem docet Navarr., cap. 27, num. 94, non tamen ex hoc capite, sed ex c. *Tua nos*, quod profecto sine causa de illis exponitur, ut recte ibidem Glossa notavit, quia textus ille de incendiariis loquitur in communi; unde non respicit ad malitiam sacrilegii, quam specialiter committunt incendiarii Ecclesiarum, sed ad injustitiam omnibus incendiariis communem. Igitur si in incendiariis Ecclesiæ incurrit excommunicationem, illius reservatio non ad cap. *Tua nos*, sed ad cap. Conquesti, pertinet. Et juxta doctrinam ibi traditam exponenda est.

17. *In dict. cap. Tua nos, ferri ipso jure excommunicationem.* — Alius ergo sensus et verus illius capitis *Tua nos*, est, ut verba illa, *ex quo sunt*, reddant sensum quasi conditionatum, seu denotantem suppositionem; ita ut sensus sit, incendiarii, si jam sunt vel postquam fuerunt ab homine excommunicati, etc. Qui sensus a sufficienti partium enumeratione probatur ex dictis, quia seclusa excommunicatione juris, necesse est ab homine ferri, ut in eam possit cadere reservatio; quæ duo nec repugnant, ut per se constat, nec est novum ita fieri. Et confirmatur ex verbis illis, *per sententiam Ecclesiæ*, quæ, licet possent ab aliquo extendi ad censuram ipso jure latam in eo sensu, quo illa solet appellari, *latæ sententiæ*, tamen juxta proprietatem vocis magis significant sententiam hominis; et cum simus in materia odiosa et pœnali, restringenda sunt potius, quam extendenda.

18. *Oporteatne excommunicationem hanc in determinatam personam latam esse, ut reservata sit.* — *Prima sententia.* — *Rejicitur.* — Quæri vero potest, an oporteat sententiam hanc esse latam in particulari contra talem personam, vel sufficiat generalis contra omnes sic delinquentes, ut statim ac incurritur, sit reservata, juxta cap. *Tua nos*. Et Glossa, Panormitanus et alii ibi sentiunt necessariam esse sententiam in particulari, quia, ut hæc excommunicatio sit reservata, existimant esse necessarium, quod incendiarius non solum excommunicatus sit, sed etiam denunciatus. Quod etiam sentit Cajetanus, cap. 22, et Navarrus, qui fundantur in verbo illo textus, *ex quo sunt per sententiam publicati*, quod expo-

nunt, id est, *denunciati*. Sed obstat, quia in illo textu non est sermo de personis in particulari, seu sub propriis nominibus, sed in communi sub nomine sumpto ex tali vitio, scilicet de incendiariis; loquendo autem hoc modo propriissime dicuntur incendiarii per sententiam publicari, etiamsi talis sententia generaliter promulgata sit. Sic enim frequenter loquuntur jura; et vulgari usu ita loquimur, scilicet sententiam excommunicationis promulgatam esse contra hæreticos vel contra occultantes tale furtum, etc. Atque hoc sensu in capitulo Ita quorundam, de Judæis, et in Clementina 4 de Pœnis, et in Extravagant. *Infidelis*, de Furtis, excommunicatio generaliter lata vel a jure, vel ab homine in eos, qui talia vitia committunt, sæpius promulgari seu publicari mandatur; ergo in præsentem etiam dicendum, incendiarii per sententiam publicati, etiamsi non in particulari seu nominatim, sed generatim sententia contra eos publicata sit. Et confirmatur, quia Pontifex in eo capite reservat hanc excommunicationem ad deterrendos homines ab hoc crimine; ergo non solum reservat illam, quando fertur in personam particularem, quam oportet esse notam, ut denunciari possit; sed etiam quando fertur in omnes, qui committunt tale crimen, etiamsi illi occulti sint.

19. *Verior sententia.* — *Discrimen inter cap. Tua, et cap. Conquesti.* — Sane interpretatio hæc videtur mihi magis consentanea et textui, et veritati. Et fortasse dicti auctores non sunt loquuti de denunciatione talis personæ in particulari sub proprio nomine, neque hoc ipsi explicarunt; intelligi ergo possunt de generali denunciatione per sententiam; ita ut solum intendant docere non satis esse, quod sententia lata sit, sed oportere, ut sit etiam publicata. Unde potest notari differentia inter hoc cap. Tua nos, et cap. Conquesti; nam in priori tantum est sermo de incendiariis in communi, et de sententia contra illos publicata; in cap. autem Conquesti, sermo est de particularibus personis, quæ in principio nominantur, et de eisdem postea subditur, *Memoratos sacrilegos excommunicatos nunciatis*; et ideo in casu illius textus probabilius est necessariam esse denunciationem in particulari, ut excommunicatio reservata maneat, quia forma ibi præscripta in omni casu simili servanda est. Quod si quis concedat eodem modo exponendum esse cap. Tua nos, tum propter argumentum a simili, tum quia licet textus hoc non declaret, non

tamen excludit hanc expositionem, quæ cum sit benignior, in materia odiosa amplectenda est, tum denique quia communis opinio magis in hanc partem inclinare videtur, non repugnabo, quin probabiliter possit hoc defendi, et in praxi servari absque periculo, quamvis rigore verborum juris, illud prius verisimilius appareat.

20. *Quid nomine incendiarii intelligendum.* — *Prima conclusio.* — Tandem vero inquiri potest, quid nomine incendiarii intelligendum sit. Neque interrogo, an debeat intelligi de incendiario Ecclesiarum, vel etiam aliarum rerum; nam cum textus indifferenter loquatur, generaliter intelligendus est, ut supra dixi, et Cajetanus etiam notavit; sed an unus actus incendii sufficiat, vel requiratur consuetudo incendio consumendi res alienas; nam nomine incendiarii hoc videtur in rigore significari. Unde Cajetanus dict. cap. 22, ait, intelligi in proposito incendiarios *non ab actu incendiandi, sed a vitio; qui enim malo studio incendit domum, segetem, olivetum, etc., incendiarii crimen incurrit*. Respondeo, primum necessarium esse, ut incendium ex certa scientia, et prava voluntate intendatur; nam si quis ex negligentia, etiam notabiliter culpabili, sit causa incendii, præter directam intentionem et voluntatem suam, non dicitur in rigore et proprietate incendiarius. Idque satis explicant jura, quæ de hoc vitio loquuntur, ut patet ex cap. Pessimam, 13, quæst. 8, ibi, *Malo studio sive pro odio, sive pro vindicta*. Et hoc fortasse significavit Cajetanus, cum dixit incendiarios dici a vitio, non ab incendio, scilicet quocumque modo facto; nam per vitium fortasse non intellexit habitum, sed pravum illum modum committendi incendium.

21. *Secunda conclusio.* — Dico ergo ulterius, si quis unum incendium tantum hoc modo committat, ac propterea excommunicetur, ac denunciatur, id satis esse, ut illa excommunicatio reservata sit Summo Pontifici. Eademque ratione, si generalis sententia ab homine lata sit contra incendiarios, existimo satis esse ad illam incurrendam, quod semel tale delictum committatur. Quare, si subsequuta sufficiens publicatio fuerit, erit illa excommunicatio reservata. Ratio est, quia lex hæc et sententia punit actum, et non consuetudinem; et ab uno actu incendiarii sufficenter sumitur, sicut nomen homicidæ ab uno homicidio. Potest tamen hic ultimo adverti in hoc cap. Tua nos, non præ-

cipi Prælati, ut hos delinquentes excommunicent, aut denuncient, sicut præcipitur in cap. Conquesti (quæ est alia differentia notanda inter hos textus), sed tantum est in hoc textu sermo hypotheticus, scilicet, ut postquam per sententiam denunciati fuerint, Pontifici sint præsentandi. An vero publicandi sint, necne, ordinationibus aliorum jurium, et prudentiæ Prælatorum committi videtur. Illorum ergo erit judicare, an propter unum actum expediat talem ferre censuram.

22. *De aliis excommunicationibus reservatis.* — *Sectionis epilogus.* — Sexta censura sumitur ex c. Significavit, de Sent. excomm., ubi Papa excommunicat clericos, qui cum excommunicatis a se in divinis officiis communicant, et talium clericorum absolutionem sibi reservat. Sed ille textus in superioribus est a nobis late tractatus, quia illa excommunicatio est quasi annexa alteri, ad cujus observantiam ordinatur. Hic etiam adjungi posset excommunicatio lata in cap. Nuper, de Sent. excomm., ubi communicans excommunicato in crimine, in similem excommunicationem incurrere dicitur; unde, si prior excommunicatio erat reservata Papæ, etiam illa, quam contrahit communicans in crimine, erit Papæ reservata, ut sumitur ex cap. Si concubinæ, de Sentent. excomm. Verumtamen de hac excommunicatione sufficienter in superioribus dictum est; reservatio autem hæc non est propria Summi Pontificis, sed communis seu proportionalis omnibus iudicibus; generalis enim regula, quæ ex dicto cap. Nuper, colligitur, est, ut sic communicans ab eodem absolvi debeat, a quo ipse excommunicatus cum quo communicat. Quod etiam notavit Navarrus, cap. 27, num. 112. Quapropter, si attente considerentur omnia quæ diximus, ex jure Decretalium solum habemus unam novam excommunicationem Papæ reservatam, quæ ipso jure incurratur, scilicet contra fractores et spoliatores Ecclesiarum ex dict. cap. Conquesti; et præterea duas reservationes adjunctas aliis duabus excommunicationibus, supposito quod a Prælati ferantur. Aliæ vero vel non sunt excommunicationes Papæ reservatæ in tali jure, vel non sunt novæ, sed in superioribus satis explicatæ.

SECTIO III.

Quæ excommunicationes latæ sint, et Papæ reservatæ in sexto libro Decretalium.

1. Duas, vel tres invenio in hoc posteriori volumine Decretalium excommunicationes ipso jure latas cum reservatione ad Summum Pontificem; et continentur sub titulo de Sententia excommunicationis, et de Pœnis; nam, si quæ sunt aliæ, vel explicatæ jam sunt, vel communi usui parum deserviunt.

2. *Prima excommunicatio ex cap. Quicumque, de Sent. excomm.* — *Quas ob actiones feratur censura hæc.* — *Prima.* — Prima habetur in cap. Quicumque, de Sent. excomm., in 6, ferturque contra eos, qui in personis aut bonis suis, aut suorum eos gravant, qui sententiam excommunicationis, aut suspensionis, aut interdicti in aliquem tulerunt. Circa quam primo advertendum est, duas, vel tres esse actiones, ob quas illa censura fertur, quibus varia genera personarum comprehenduntur. Prima actio est, dare licentiam aliis ad inferendum hujusmodi gravamen seu injuriam; et hæc comprehendit Reges, et omnes illis inferiores, qui ibi numerantur. Quæ licentia non sufficit ad excommunicationem incurrendam, nisi effectus, ad quem illa datur, fuerit subsecutus. Unde circa talem actionem duplex ibi additur limitatio. Prior est, nisi licentia revocata fuerit, *re integra*, id est, priusquam aliquis effectus ex vi talis licentiæ fuerit sequutus. Quo fit, ut, si post revocatam talem licentiam, is, cui data fuerat, nihilominus ad executionem et effectum progrediatur, qui licentiam dedit, non incurrat excommunicationem, quia satisfecit jam huic legi, et alter ex sua malitia, et non ex licentia ejus operatur. Alia limitatio est, ut post subsecutum effectum talis facultatis, non statim incurratur excommunicatio, sed post octo dies, *si intra illos non cesset injuria, et bona fuerint restituta, aut pro eis satisfactum*; unde, si hoc fiat intra illum terminum, non incurretur excommunicatio.

3. *Ex data interpretatione concordantur duæ textus partes.* — Atque hoc modo intelligendo has duas limitationes, cessat objectio Glossæ ibi et omnes responsiones ejus. Ait enim, videri posteriorem hanc partem repugnare priori; nam in priori dicitur, ut incurratur hæc excommunicatio, nisi re integra licentia revocetur. Unde fit, ut si ante revocationem licentiæ res non maneat integra,